

Н. О. Аверчева, канд. екон. наук, доцент,
ДВНЗ «Херсонський державний
аграрний університет»

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ М'ЯСНОГО ПТАХІВНИЦТВА В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У статті розглядається рівень виробництва і споживання м'яса птиці в Херсонській області. Проведено порівняльний аналіз із середніми показниками по Україні. Визначено основні напрями розвитку м'ясного птахівництва в регіоні.

Ключові слова: продовольча безпека, рівень виробництва, споживання, м'ясне птахівництво.

В статье рассматривается уровень производства и потребления мяса птицы в Херсонской области. Проведен сравнительный анализ со средними показателями по Украине. Определены основные направления развития мясного птицеводства в регионе.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, уровень производства, потребление, мясное птицеводство.

The level of poultry meat production and consumption in Kherson Region is investigated in the article. Comparative analysis of average data around Ukraine was accomplished. Basic ways of meat poultry production development in the region are determined.

Key-words: foodstuff safety, level of production, consumption, meat poultry.

Постановка проблеми. Вирішення питання продовольчої безпеки держави нерозривно пов'язано із ефективним розвитком галузей тваринництва, які забезпечують потреби населення у важливих і незамінних білкових продуктах. Провідне місце в структурі виробництва м'яса в Україні займає птахівництво. Реальні можливості розвитку м'ясного птахівництва в Україні пов'язані із необхідністю проведення обґрунтованої агропродовольчої і соціально-економічної політики держави, формування вітчизняного продовольчого ринку, виявлення залежності його кон'юнктури від впливу зовнішнього середовища, підвищення платоспроможного попиту населення і забезпечення його повноцінними, якісними і екологічно чистими продуктами харчування. Проте, споживання м'яса населенням далеко не відповідає раціональним нормам харчування. При розв'язанні поставленої проблеми необхідно враховувати регіональні аспекти забезпечення населення продукцією м'ясного птахівництва.

Аналіз існуючих досліджень за даною проблемою. Теоретичні і методологічні питання ролі птахівництва у вирішенні продо-

вольчої проблеми досліджували І.І. Івко, Б.А. Мельник, О.В. Терещенко, В.І. Топіха, В.І. Фісінін, Ф.О. Ярошенко.

Виділення невирішених проблем і формулювання цілей статті. Стан забезпечення продовольством населення регіонів належить до найважливіших показників їх соціально-економічного розвитку, що набуває особливої актуальності в контексті реалізації державної регіональної політики. Проте проблема рівня продовольчого самозабезпечення продукцією на рівні окремих регіонів залишається недостатньо розробленою. Тому метою дослідження, результати якого висвітлені в даній статті, є оцінка сучасних проблем і тенденцій розвитку м'ясного птахівництва у Херсонській області, з'ясування відмінностей у рівні виробництва і споживання м'яса в регіоні і країні, визначення основних напрямів ефективного розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу. Значна роль птахівництва у вирішенні продовольчої проблеми країни обумовлюється тим, що зростає фізична доступність продукції галузі на всій території країни через створення широкої реалізаційної мережі, розширення асортименту свіжого, охолодженого, замороженого м'яса, поділеного за різними фракціями, напівфабрикатів. Економічна доступність м'яса птиці підтверджується його доступністю для категорій населення з різним рівнем доходів, реальним співвідношенням ціни і якості продукції, зростанням його питомої ваги в структурі споживання м'яса. Важливою складовою розвитку галузі є екологічна. І це не тільки утилізація відходів виробництва і переробки продукції, впровадження безвідходних технологій, а й контроль якості і відповідності стандартам на всіх етапах ресурсозабезпечення — виробництво — реалізація — споживання м'яса птиці, запобігання поширеним хворобам птиці, виробництво екологічно чистої продукції.

Розвиток м'ясного птахівництва в Україні на сучасному етапі характеризується наступними тенденціями. По-перше, відбуваються і поглиблюються процеси спеціалізації і концентрації виробництва на великих промислових комплексах, які використовують найбільш сучасні технології і впроваджують замкнений цикл виробництва м'яса птиці. В основному вони вирощують бройлерів і дійсно забезпечують потреби населення у м'ясі за доступними для більшості споживачів цінами. Гіганти промислового птахівництва довели свою конкурентоспроможність на вітчизняному ринку і продовжують нарощувати обсяги виробництва. По-друге, м'ясне птахівництво розвивається в домашніх госпо-

дарствах, які забезпечують в основному власні потреби, а на ринку реалізують надлишки за досить високими цінами, оскільки така продукція користується високим попитом у мешканців міст. Крім того, вирощування птиці в умовах домашніх господарств — досить трудомісткий процес, а корми на ринку щороку дорожчають. Тому часто приватні господарства відмовляються від даного виду виробництва і використовують для споживання дешеве м'ясо птиці відомих торговельних брендів. Крім того, виробництво м'яса індиків, гусей та качок зосереджено у населення та фермерських господарствах, і його частка в загальному виробництві м'яса мізерна.

У даному аспекті розглянемо динаміку виробництва м'яса птиці в Херсонській області за категоріями господарств. Обсяги виробництва м'яса птиці в області зменшилися у 2009 р. майже на третину порівняно з 2000 р., а рівень виробництва 1990 р. у 6,5 разу перевищує останні «досягнення» галузі. Домашні господарства за останні п'ять років зменшили виробництво вдвічі — від 4,7 до 2,3 тис. т. А сільськогосподарські підприємства збільшили обсяги виробництва від 0,7 до 1,5 тис. т, але до показника 1990 р. це лише 12,6 % (табл. 1).

Таблиця 1

**ДИНАМІКА ВИРОБНИЦТВА М'ЯСА ПТИЦІ
В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ, ТИС. Т.**

Показники	1990	2000	2005	2007	2008	2009	2009 р. у % до 2000 р.
Всі категорії господарств	24,6	5,4	4,3	3,0	3,6	3,8	70,4
у т. ч. сільськогосподарські підприємства	11,9	0,7	0,6	1,1	1,7	1,5	214,3
господарства населення	12,7	4,7	3,7	1,9	1,9	2,3	48,9

Отже, відродження м'ясного птахівництва в Херсонській області не відбулося. Птахівничі підприємства реалізують на ринку в основному вибраквану птицю, а бройлерне виробництво має незначну частку в структурі реалізації. Так у 2009 р. із реалізованих в області 2031,7 ц м'яса птиці лише 539,3 ц або 26,5 % було м'ясо бройлерів. Ці процеси мають вплив на рівень виробництва продукції, а також на рівень споживання м'яса (табл. 2).

Таблиця 2

**ВИРОБНИЦТВО І СПОЖИВАННЯ М'ЯСА В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ
В РОЗРАХУНКУ НА ОДНУ ОСОБУ, КГ**

Показники	1990	2000	2005	2007	2008	2009
Виробництво м'яса всіх видів	134	46	35	40	39	37
у т. ч. м'яса птиці	19,7	4,5	3,8	2,7	3,3	3,5
Споживання м'яса і м'ясопродуктів в перерахунку на м'ясо	68	36,4	38,6	40,8	44,3	46,7
Індекс виробництва до споживання	2,03	1,26	0,91	0,98	0,88	0,79
Індекс споживання до науково обґрунтованої норми (75 кг)	0,91	0,48	0,52	0,54	0,59	0,62
Питома вага птахівництва у структурі виробництва м'яса, %	14,7	9,7	10,9	6,8	8,4	9,3

За даними Українського науково-дослідного інституту гігієни харчування, мінімальна річна норма споживання м'яса становить 45 кг, а раціональна — 75 кг, з яких на м'ясо птиці припадає відповідно 16—17 кг. За останні роки споживання м'яса в розрахунку на одну особу в області зросло від 36,4 до 46,7 кг, але до науково обґрунтованої норми даний показник становить лише 62 %. При цьому виробництво м'яса в розрахунку на одного середньостатистичного мешканця області має чітку тенденцію до спаду і у 2009 р. становить лише 37 кг. У 1990 р. рівень виробництва перевищував вдвічі рівень споживання, навіть у 2000 р. індекс виробництва до споживання становить 1,26. А у 2009 р. даний показник становить лише 0,79. Це означає, що внутрішня потреба області задовольняється продукцією з інших регіонів та країн-імпортерів м'яса.

На діаграмі чітко відображено, наскільки область втратила у рівні виробництва м'яса, порівняно показниками по країні (рис. 1).

В 1990 р. у Херсонській області було вироблено 134 кг м'яса в розрахунку на одну особу, по Україні — 84 кг, у 2000 р. — 46 кг, по Україні — 33 кг й у 2009 р. — 37 кг, а по країні — 41,6 кг. До речі, рівень споживання в Україні у 2009 р. становив 50 кг м'яса всіх видів, отже частина внутрішньої потреби задовольняється імпортним м'ясом.

Рис. 1. Виробництво м'яса всіх видів у розрахунку на одну особу, кг

Високих показників рівня виробництва м'яса птиці провідні країни світу досягли на основі індустріальних технологій утримання поголів'я, застосування відповідних методів селекції, утримання і годівлі птиці, підготовки товарної продукції, її транспортування, зберігання і реалізації. Зокрема, у 2007 р. в розрахунку на душу населення у США вироблено 136,1 кг м'яса, в Австралії — 209,8 кг, у Новій Зеландії — 344,3 кг, у Канаді — 134,2, в Іспанії — 127,5, у Китаї — 52,1 кг [1, с. 26—30].

Країна стала на шлях імпорту продукції традиційних для вітчизняного виробника галузей виробництва м'яса. За 2007—2009 рр. в Україну ввезено із-за кордону понад 380 тис. т свинини і майже 600 тис. т м'яса птиці. Основною причиною розширення імпорту м'яса птиці і зростання впливу світового ринку на кон'юнктуру даного ринку птиці є низький рівень цінової конкурентоспроможності продукції, виробленої в Україні, яка залежить від рівня цін на кормові і енергетичні ресурси, які використовуються в галузі, зростання собівартості продукції і відповідно низького рівня рентабельності, недостатнього для розширеного відтворення і зростання обсягів виробництва. Така ситуація вимагає розробки ефективного механізму вирішення продовольчої проблеми на рівні окремих регіонів, використання конкурентних переваг у виробництві і збуті продукції. На Херсонщині конкурентні переваги галузі формуються на основі доступності кормових ресурсів, тривалого літнього періоду, що дозволяє економити енергетичні ресурси, високої кваліфікації кадрів для птахівництва.

Значно відрізняються структурні зміни у виробництві м'яса за видами на рівні країни і досліджуваного регіону, про що свідчить наступний графік (рис. 2).

Рис. 2. Питома вага м'яса птиці у структурі виробництва м'яса, %

Після 2000 р. в Україні щорічно зростає питома вага птахівництва у структурі виробництва м'яса і у 2009 р. становить 46,6 %. У той час як у Херсонській області на птахівництво припадає лише 7—9 %. На нашу думку, такий стан розвитку галузі в регіоні пов'язаний з проблемами відродження виробництва на новій технологічній та інноваційній основі, які потребують значних капіталовкладень. А збитковість виробництва м'яса птиці стала причиною скорочення обсягів виробництва як у спеціалізованих підприємствах, так і у господарствах, де птахівництво було додатковою галуззю.

Регіональні аспекти формування продовольчих ресурсів, зокрема виробництва м'яса птиці, ґрунтуються на структурі виробничих ресурсів, потенційних можливостях суб'єктів господарювання виробити необхідні продукти харчування для забезпечення не тільки внутрішньої потреби, а й потреби інших регіонів. Для розвитку м'ясного птахівництва Херсонська область має необхідні ресурси, і, в першу чергу, це достатні обсяги виробництва зерна як основи комбікормів для птиці. Однак, ресурсний потенціал не використовується для нарощування виробництва м'яса птиці. В табл. 3 ми провели аналіз рівня виробництва м'яса в розрахунку на 100 га посівів зернових по Україні і в Херсонській області.

**ВИРОБНИЦТВО М'ЯСА ПТИЦІ В РОЗРАХУНКУ
НА 100 ГА ПОСІВІВ ЗЕРНОВИХ, Ц**

Показники	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2009 р. у % до 2000 р.
Україна	48,5	16,6	14,1	33,1	40,6	45,6	50,8	56,5	400,7
Херсонська область	30,3	10,3	7,6	6,0	5,0	4,4	5,3	5,1	67,1

У 2009 р. рівень виробництва м'яса птиці по Україні становив 56,5 ц/100 га посівів зернових, а в Херсонській області — лише 5,1 ц. Після 2000 р. рівень виробництва в Україні зростає від 14 до 56 ц, а в Херсонській області зменшується від 7,6 до 5,1 ц. Отже, в області рівень виробництва м'яса птиці в 11 разів менший, ніж у середньому по країні. Такий стан край негативно впливає на рейтингові показники обсягів і результатів діяльності підприємств регіону, на ситуацію на продовольчому ринку. Для птахівництва області інноваційні напрями підвищення ефективності виробництва сприятимуть зміцненню фінансово-економічного стану підприємств і розширенню можливостей впровадження нововведень у виробництво, при цьому зростає життєвий рівень населення через виплату заробітної плати, вирішуються соціально-економічні проблеми сільських територій, охорони довкілля.

Відповідно до перспективних програм розвитку галузі до 2015 р. зростання обсягів виробництва пташиного м'яса передбачається за рахунок розширення його асортименту: м'яса індиків — до 138,6 тис. т. проти 20,0 тис. т. у 2008 р., гусей — у 314 разів, качок — в 7,9 разів. Процент м'яса бройлерів у загальній структурі виробництва м'яса птиці дещо знизиться з 85,7 % у 2008 р. до 68 % у 2015 р. У цілому (розрахункові дані) виробництво м'яса птиці зросте у 2015 році в 2 рази проти 2008 р. (1750 тис. т. проти 840 тис. т.) і складе на душу населення 38 кг у живій вазі або 27 кг у забійній вазі проти 18,1 кг у 2008 р [5, с. 26—36]. Вирощування водоплавної птиці — один із перспективних напрямів розвитку птахівництва в Херсонській області. Для зростання обсягів виробництва м'яса гусей на території області успішно функціонує племінне спеціалізоване підприємство ВАТ ППР «Придніпровський» Горностаївського району, де було зосереджено у 2009 р. поголів'я дорослої птиці — 1632 голів і молодняку — 1144 го-

лів. Крім того, доросле стадо гусей у кількості 2015 голів утримується в Нововоронцовському районі.

Висновки. Таким чином, у якості мети регіональної політики доцільно поставити досягнення середніх показників рівня виробництва по країні, забезпечити продовольче споживання м'яса птиці на рівні науковообґрунтованих норм за рахунок власного виробництва. Регіональні програми продовольчої безпеки необхідно орієнтувати на конкретні показники виробництва сільськогосподарської продукції. На основі проведених досліджень нами проведено розрахунок необхідних параметрів розвитку ринку м'яса птиці в області, що характеризують рівень забезпечення даною продукцією власним виробництвом. З урахуванням наявного населення (на 1 січня 2010 р. в області налічувалося 1093,4 тис. осіб), необхідні обсяги виробництва, які б дали змогу птахівничим підприємствам забезпечити рекомендовані норми споживання м'яса птиці — 18,6 тис. т, а це в 4,9 разу більше, ніж у 2009 р. Розробка і реалізація програм щодо підвищення рівня продовольчої безпеки на рівні області повинна мати комплексне обґрунтування з точки зору не тільки зростання обсягів виробництва, а й доступності продукції, її якості і екологічної безпечності. Птахівництво дійсно потребує значних інвестиційних ресурсів. У Програмі розвитку тваринництва Херсона на 2010—2015 рр., прийнятій на сесії Херсонської обласної ради, зокрема на реконструкцію і будівництво приміщень для птахівництва передбачено залучити 20,4 млн грн у 2010 р. і 136,3 млн і площа приміщень, які необхідно реконструювати або побудувати. Кошти планується залучати за рахунок кредитних та інших інвестиційних ресурсів.

Основними перспективними напрямками розвитку м'ясного птахівництва області є:

—підвищення інвестиційної привабливості і відродження промислових комплексів з вирощування бройлерів та інших видів птиці на основі конкурентних переваг регіону;

—зростання обсягів виробництва м'яса птиці в інших сільськогосподарських підприємствах і фермерських господарствах на основі кооперації безпосередніх виробників щодо придбання високопродуктивної гібридної птиці, будівництва комбікормових цехів власного зернового господарства, впровадження у виробництво сучасного обладнання для утримання птиці в екологічно чистих умовах, формування бази переробки, зберігання, транспортування, реалізації готової продукції.

Література

1. *Калашнікова Т.В.* Забезпечення продовольчої безпеки країни / Т.В. Калашнікова // Економіка АПК. — 2010. — № 9. — С. 26—30.
2. *Резнікова О.С.* Удосконалення механізму забезпечення продовольчої безпеки в Україні / О.С. Резнікова // Економіка АПК. — 2010. — № 5. — С. 35—38.
3. Статистичний щорічник Херсонської області за 2009 р. / За ред. Вознюка В.А. Головне управління статистики в Херсонській області, 2010. — 508 с.
4. Статистичний щорічник України за 2009 р.: За ред. Осауленка О.Г. // Державний комітет статистики України, 2010. — 566 с.
5. *Терещенко О.В.* Україна і світові тенденції розвитку ринку плевмінного птахівництва / О.В. Терещенко, О.О. Катеринич, О.В. Рожковський // Міжвідомчий науковий тематичний збірник «Птахівництво». — Вип. 63. — С. 26—36.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2011 р.

УДК 334.021

О. В. Авертис'янц, аспірант Таврійського державного агротехнологічного університету, м. Мелітополь

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА, ПЕРЕРОВКИ І РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ МОЛОКОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

У статті розглянуто результати господарської діяльності сільськогосподарськими підприємствами у галузі молочного скотарства Запорізької області. Представлено виробництво основних видів молочної продукції.

Ключові слова: молокопродуктовий підкомплекс, молоко, молочне скотарство, ефективність виробництва.

В статье рассматриваются результаты хозяйственной деятельности сельскохозйственных предприятий в отрасли молочного скотоводства в Запорожской области. Проанализировано производство основных видов молочной продукции.

Ключевые слова: молокопродуктовый подкомплекс, молоко, молочное скотоводство, эффективность производства.

The article describes the results of economic activityselskogospodarskimi companies in the industry dairy cattle in the Zaporozhye region. Provided by the production of basic types of dairy products.

Keywords: dairy production, milk, dairy cattle, the efficiency of production.